

เส้นใยสร้างชาติ โครงการ ไหมไทยสู่สากลตำบล โพนเพ็ก อำเภอ มัญจาคีรี จังหวัด ขอนแก่น ประเทศไทย การบริหารจัดการด้านความมั่นคงขั้นสูง (มส.12)

รศ.ดร.ธีรวัฒน์ แจ่มกระจ่าง*

บทคัดย่อ

โครงการไหมไทยสู่สากลมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ไปทั่วโลกโดยมุ่งเน้นองค์ประกอบและปัจจัยด้านความยั่งยืน ผู้วิจัยค้นพบพื้นที่ ที่มีความทุรกันดารและห่างไกลแห่งหนึ่ง เรียกว่า “มัญจาคีรี” ผู้วิจัยได้เป็นผู้ริเริ่มโครงการมัญจาคีรีโมเดล เพื่อให้สอดคล้องในการคิดค้นและการพัฒนาชุมชนด้วยโครงการฟื้นฟูส่งเสริมการทอผ้าไหมออร์ ซึ่งได้ค้นพบผลิตภัณฑ์ทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น ที่มีความโดดเด่นมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากไหมทั่วไป คือ เวลาสัมผัสนุ่มเหมือนขนสัตว์ มองดูเหมือนผ้าฝ้ายให้ความรู้สึกร่มนวลเหมือนไหมแท้ ดูแลง่ายมากกว่าผ้าไหมทั่วไป และเป็นพันธุ์ไหมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การย้อมสีจะใช้สีจากต้นไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติในท้องถิ่นอีกด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาได้เปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบต่างๆ ได้ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ก็ยังไม่ใช่ที่แพร่หลายสำหรับผู้ที่มีความหลงใหลในผ้าไหมออร์เท่าที่ควร เพราะไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะเข้าถึงผลิตภัณฑ์ของไหมออร์นี้ ซึ่งอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ในการส่งเสริมการขายที่ยังไม่รวมตัวเข้าด้วยกัน และด้วยข้อจำกัดในความรู้ทางด้านการตลาดของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาตามแนวคิด การพัฒนาแบบบูรณาการสามภาคส่วนคือ ภาคประชาสังคม, ภาครัฐและภาคธุรกิจ

ผู้วิจัยนำแนวคิดใหม่ มาคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม มีผลิตภัณฑ์เป็นต้นแบบที่ควรค่าต่อการจารึกคือ การนำผ้าไหมออร์มาหุ้มเก้าอี้ โดยได้นำทูลเกล้าถวายแด่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และหมวกสไตล์ Gatsby เพื่อให้สินค้าเป็นที่น่าจดจำและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งจะไม่นำมาเน้นเพียงแค่เครื่องนุ่งห่ม เพื่อเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมออร์ และให้ การสนับสนุนการทอผ้าไหมออร์ นอกจากนั้นก็ได้ทราบข้อมูลว่าชาวบ้านในท้องถิ่นต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการทำให้ชาวบ้านมีภาคภูมิใจที่ได้สืบทอดงานฝีมือ เพื่อทำให้ชาวบ้านมีแรงบันดาลใจและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จนกระทั่งมีความกระตือรือร้นที่จะหันกลับมาทอผ้าไหมมากขึ้น และพร้อมที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมออร์ออกสู่ตลาดโลก โดยหวังว่าผ้าไหมออร์จะเป็นที่นิยมและมีผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์มากขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนา / ความยั่งยืน / การปรับปรุง / สืบสานภูมิปัญญา / น่าจดจำ / เอกลักษณ์

* อาจารย์ พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Fiber to build a nation Thai silk to international project Phonpek Subdistrict, Monchakhiri District, Khon Kaen Province, Thailand Advanced Security Management (MS. 12)

Assoc. Prof. Dr. Thirawat Jamkrajang

ABSTRACT

The Thai Mai Go Global Project aims to promote and support the community from the product to the world through the process and channel of researchers discovering the wacky and remote middle age that "Mchentre" The researcher was the pioneer of the Petrola Model Project. To be consistent in the innovation and development of the community with the Erie Silk Weaving Rehabilitation Project Which has discovered a local economic product the distinctive feature that is different from the general silk is the soft touch like fur. Looks like cotton, gives a soft feel like real silk it is easier to care for than normal silk. And is a species of silk that is environmentally friendly in addition, the dyeing uses the colors from the local natural trees.

The researcher can study and develop into other forms and develop products into products continuously. But it is still not a place for researchers with an interest in the ery silk fabric, as it is not easy to convince. of this erie silk. This could be due to a number of factors, such as in a promotion that has not yet been merging together. And with limitations in the marketing knowledge of the people in the community the researcher then studied according to the three-sector integrated development concept: Civil, business and public sector

Researchers bring in new ideas to invent and develop more products. There is a prototype that is worthy of an inscription: Bring Erie silk to cover the chair. By offering to Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn and Gatsby style hats to make products memorable and competitive in the world market. Which will not focus on just on clothing To create a unique product of Erie silk. And support the weaving of Erie silk in addition, information that local villagers want to earn more. And making the villagers proud to inherit their crafts In order to make the villagers inspire and carry on local wisdom Until more eager to turn to weaving And ready to develop Erie silk products to the world market In the hope that Erie silk will be popular and have more access to the product interested people.

Keywords: Development / Sustainability / Improvement / Passing on wisdom / Memorable / Identity

บทนำ

ผู้วิจัยได้นำโครงการ โหมไทยสู่สากล มาดำเนินการในการทำวิจัยโดยนำแนวความคิดแบบใหม่ซึ่งประกอบด้วยโมเดล นวัตกรรม 3 แบบ ได้แก่ Ideation / Implementation / Impact ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศหรือองค์กรในเรื่องเฉพาะซึ่งเป็นผลมาจากส่วนร่วมในโครงการเชิงปฏิบัติซึ่งแสดงให้เห็นถึง การเชื่อมโยงและการประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้มาไปดำเนินการ และวัดผลจากตัวชี้วัด ที่มีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม โดยสามารถจัดเรียงการปฏิบัติการทั้งหมดซึ่งเป็นเอกสารทางวิชาการ โดยเป็นผลงานทางวิชาการบนฐานการทดสอบ ดังนั้นแนวคิด ในเอกสารทางวิชาการควรมีความเหมาะสมและใช้ได้จริงในโลกแห่งความเป็นจริง แต่มีศักยภาพในการขยายผลที่สามารถช่วยส่งเสริมประเทศหรือองค์กรได้ โดยเป็นโครงการเชิงปฏิบัติโดยวัดผลของความสำเร็จสำหรับกระบวนการพัฒนาความยั่งยืนของหมู่บ้าน หนองหญ้าปล้อง ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ดังนั้นโครงการโหมไทยสู่สากล ผู้วิจัยคาดว่าเป็นโครงการหนึ่ง ถ้าหากตนเองเป็น ผู้นำ/ผู้มีส่วนช่วยบริหาร ประเทศ รวมไปถึงเป็น รัฐมนตรี หรือ นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยและต้องเลือกหนึ่งโครงการที่จะดำเนินการเพื่อช่วยให้ประเทศไทยก้าวหน้าอย่างมั่นคงยั่งยืนเพื่อช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและส่งเสริมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชนบทได้

หลักปฏิบัติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถฯ ทรงงานอย่างหนักเพื่อรักษาศิลปะโบราณเหล่านี้ ซึ่งแสดงถึงมรดก ความภาคภูมิใจของเรา ที่สำคัญที่สุดคือช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชน ในขณะที่พัฒนาทักษะของช่างฝีมือทอผ้า นอกเหนือจากการจัดทำโครงการร่วมกับสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระองค์ท่านยังได้เล็งเห็นความสำคัญของ ผ้าไหมไทยจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบผ้าไหมโดยสนับสนุนงานวิชาการและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าไหมในทุกๆ ที่ ทั้งนี้สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพฯ ได้นำพันธุ์ของตัวไหมออร์แกนิกเข้ามาประเทศไทย เพื่อให้ชาวบ้านได้ทดลองเพาะเลี้ยงจึงเป็นที่มาของ “ไหมออร์แกนิก”

การสร้างรูปแบบของการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนโดยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมออร์แกนิกเป็นอีกอย่างหนึ่ง นอกจากทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นยังเป็นการยกระดับฐานรากมาสู่รายได้ที่มีพอพึ่งพาตนเองได้แบบยั่งยืน อำเภอมัญจาคีรีเป็นอำเภอที่เจริญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพปลูก มันสำปะหลัง ปลูกข้าว และเลี้ยงไหม พื้นที่ในอำเภอมัญจาคีรีค่อนข้างแห้งแล้ง ดินค่อนข้างจะมีรสเค็มจึงไม่ค่อยมีผลผลิตทางการเกษตรมากนัก ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าพื้นเมือง ส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะมีอาชีพทอผ้า ซึ่งเป็นรายได้เสริมหลังจากเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยวข้าวและทำไร่มันสำปะหลัง งานทอผ้าที่มีฝีมือระดับคุณภาพสูงจะเป็นงานประณีตของฝีมือของผู้ที่อาวุโสที่รู้จักกันดี ชาวบ้านสมัยก่อนที่มี ความชำนาญในการทอผ้าไหมจึงหายากมาก ส่วนคนรุ่นใหม่ก็มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับผู้ที่มีฝีมือระดับเทียบเคียงของผู้อาวุโสในรุ่นก่อนดังนั้นจึงควรที่จะอนุรักษ์และส่งเสริมดูแลเรื่องภูมิปัญญาไทยไว้ให้เป็นอย่างดี เพื่อมิให้สูญหายจากวัฒนธรรมและประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจได้เห็นความสำคัญกับสิ่งที่ได้ศึกษา รวมทั้งเพิ่มแนวคิดสร้างสรรค์โดยเห็นด้วยว่าควรค่าแก่การอนุรักษ์และให้การส่งเสริมโดยหวังว่าเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่จะประสบความสำเร็จต่อไป นอกจากนี้ยังได้มีการเผยแพร่คุณค่าของผ้าไหมออร์แกนิกว่ามีคุณสมบัติที่โดดเด่นที่สุดคือด้านความทนทานของเส้นใย สีสันสดใสจากสีย้อมธรรมชาติ เพราะแต่ละชิ้นมั่นใจได้ว่ามีเพียงชิ้นเดียว

ในโลก ผู้ที่เป็นเจ้าของมันใจได้ว่าเสื้อผ้าไหมอีรี่ทุกชิ้นจะไม่เหมือนกันเลย เนื่องจากสีย้อมเป็นสีที่มาจากแหล่งธรรมชาติซึ่งมาจากสภาพอากาศที่แตกต่างกัน จึงทำให้สีมีรูปลักษณะที่แตกต่างกันโดยไม่ซ้ำแบบไม่ซ้ำสี และไม่สามารถลอกเลียนแบบได้เนื่องจากสภาพอากาศที่แตกต่างกันในแต่ละปี ส่งผลให้พืชพันธุ์ไม้ที่นำมาใช้เป็นสีย้อมผ้ามีความไม่คงที่ ซึ่งจะเรียกได้ว่าทำเสื้อผ้าทีละชิ้น เมื่อมีการสั่งทอและย้อมทีละชิ้นเท่านั้น สิ่งนี้นำมาซึ่งเป็นผลงานและผลิตภัณฑ์ขึ้นพิเศษ คือจะสามารถเป็นสมบัติที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละบุคคลที่จะเป็นเจ้าของ หรือจะเรียกได้ว่า “มีชิ้นเดียวในโลก” ทั้งนี้เพื่อความภาคภูมิใจของผู้ที่ได้ครอบครองและให้ การสนับสนุนผลิตภัณฑ์ไหมอีรี่ นอกจากนั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้กับไหมไทย เพื่อเป็นที่รู้จักในสายตาของชาวต่างชาติ จึงควรอนุรักษ์ส่งเสริมผ้าไหมอีรี่คงอยู่ตลอดไปจากรุ่นสู่รุ่นด้วยเช่นกัน

ความเป็นมา และผลกระทบจากปัญหา

อำเภอมัญจาคีรีตั้งเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ.2445 ตั้งอยู่ที่ลาดต่ำของภูเม็ง ซึ่งคำว่า “เม็ง” แปลว่า เติง และคำว่า “มัญจาคีรี” จึงแปลว่า เมืองที่มีภูเขารูปเตี๋ย เมื่อ ปี พ.ศ. 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงเห็นว่าพื้นที่เมืองขอนแก่นกว้างขวางมาก การปกครองดูแลไม่ทั่วถึง เป็น ความยากลำบากแก่ราษฎรที่อยู่ไกล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองใหม่ขึ้นที่บ้านจระเข้หัวนา(ปัจจุบันเป็นตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น)

ปี พ.ศ.2445 ได้ยุบเมืองมัญจาคีรีและตั้งเป็นอำเภอมัญจาคีรี

ปี พ.ศ.2462 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอมัญจาคีรี เป็นอำเภอกุดเค้า

เมื่อปี พ.ศ.2484 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอกุดเค้า อีกครั้งหนึ่ง และใช้ชื่ออำเภอมัญจาคีรี มาจนถึงทุกวันนี้

ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน อำเภอมัญจาคีรี เป็นแบบเรียบง่าย รักความสงบ เป็นสังคมแบบชนบท สภาพโดยรวมแล้วจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองแห่งผ้าไหม และอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่มีการเลี้ยงไหมและทำผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่เรียกว่า “ไหมอีรี่”

ไหมอีรี่เป็นพันธุ์ไหมป่าชนิดหนึ่งที่มีการกระจายอยู่บริเวณภาคเหนือของอินเดีย เนปาล จีน และญี่ปุ่น มีการนำเข้ามาทดลองเลี้ยงในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2517 โดยกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ศึกษาวิจัยรักษาพันธุ์รักษาพันธุ์ไว้ที่สถานีวิจัยแล้ว จังหวัดจันทบุรี ต่อมาโครงการวิจัยเกษตรที่สูงเพื่อหาอาชีพเสริมให้ชาวเขาทดแทนการปลูกฝิ่น ได้นำไหมพันธุ์อีรี่ขึ้นไปเลี้ยงบนดอยอ่างขางและดอยปุย จังหวัดเชียงใหม่ แต่ประสบปัญหาเลี้ยงไม่ได้ตลอดปี เนื่องจากมีอากาศที่หนาวเย็นจัด ในปี พ.ศ.2533 โดยการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงไหมอีรี่ให้กับเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งปลูกมันสำปะหลังเป็นจำนวนมาก เกษตรกรจึงสามารถนำใบมันสำปะหลังมาเป็นอาหารเลี้ยงตัวไหมแทนการทิ้งใบโดยเปล่าประโยชน์ และการตัดใบมันสำปะหลังออกในปริมาณที่พอเหมาะนี้ยังช่วยให้ผลผลิตมันเพิ่มขึ้นด้วย การเพาะเลี้ยงไหมอีรี่จะเลี้ยงได้ดีในช่วงต้นฤดูฝนประมาณปลายเดือนพฤษภาคมที่อากาศไม่ร้อนจัดมากนักและในช่วงที่พืชอาหารของตัวไหมทั้งต้นละหุ่งและมันสำปะหลังเริ่มฟื้นตัวแตกใบ การเลี้ยงไหมอีรี่สามารถเลี้ยงต่อเนื่องไปจนถึงเดือนมีนาคม กลุ่มผู้ผลิตที่เลี้ยงไหมอีรี่เก่ง ดูแลดีจะสามารถเลี้ยงไหมอีรี่ได้ประมาณ 6-7

รุ่นต่อไป เมื่อถึงช่วงอากาศร้อนจัด เดือนเมษายน ถึงต้นเดือนพฤษภาคม ส่วนใหญ่จะหยุดเลี้ยงไหมอีรี่ จะมีบ้างที่เลี้ยงไว้เล็กน้อยเพื่อรักษาเพื่อรักษาพ่อพันธุ์แม่พันธุ์เท่านั้น ประกอบกับพืชอาหารในช่วงฤดูร้อนนั้นค่อนข้างจะหายากไหมอีรี่สามารถเพาะเลี้ยงได้คล้ายกับไหมบ้าน แต่เลี้ยงง่ายและประหยัดแรงงานกว่าเพราะสามารถเลี้ยงได้เกือบตลอดทั้งปี ทนต่อโรคสูง และไม่มีการใช้สารเคมีในการเพาะเลี้ยง การเลี้ยงไหมอีรี่ถือเป็นการทำเกษตรแบบสีเขียวในกระบวนการเลี้ยงและผลิตผลิตภัณฑ์ไหมอีรี่ ใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ผลิตภัณฑ์ไหมอีรี่เป็นผลิตภัณฑ์สีเขียว ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้บริโภคปัจจุบัน และเป็นผลิตภัณฑ์ทางเลือกใหม่ที่มีปริมาณไม่มากในท้องตลาด

ไหมอีรี่นั้นเป็นไหมที่เกิดขึ้นใหม่ แต่ได้รับความสนใจในการเลี้ยง เนื่องจากตัวไหมอีรี่นั้นกินใบมันสำปะหลังเป็นอาหาร ประกอบกับราคามันสำปะหลังที่ราคาตกต่ำ อีกทั้งใบมันสำปะหลังเป็นส่วนที่ต้องทิ้งเป็นปุ๋ย ทำให้ผู้ที่ปลูกมันสำปะหลังมีความสนใจที่จะนำไหมอีรี่ไปเลี้ยง เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ด้วยความแปลกใหม่ของไหมพันธุ์นี้ที่มีลักษณะไม่เหมือนไหมชนิดอื่น ๆ ทำให้เป็นที่จับตามองของนักออกแบบมาก สร้างความสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ ที่อาจจะมองว่าเรื่องการทอผ้าเป็นงานสำหรับ ผู้สูงวัย ผ้าไหมเป็นเครื่องแต่งกายของผู้สูงอายุ แต่คนรุ่นใหม่กลับมาสนใจในเรื่องของผ้าไหมหันมาเรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้า นำผ้าไหมไทยไปประยุกต์ สร้างผลงานที่แปลกใหม่ สร้างค่านิยมให้กับคนไทยเห็นความสำคัญของผ้าไหมไทย ถือเป็นการสืบสานและอนุรักษ์คุณค่างานศิลปหัตถกรรมไทย ให้คงอยู่ในสังคมไทยสืบต่อไป

ขณะนี้ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ภาวะถดถอยส่งผลกระทบต่อตลาดเสื้อผ้าไหมทั่วไป และไหมอีรี่เพราะเป็นผ้าที่มีราคาแพงหาซื้อยากและเข้าถึงได้ยาก เมื่อนึกถึงผ้าไหมไทยในช่วงห้าหรือหกปีที่ผ่านมาราคาส่งออกลดลง ทางด้านอุตสาหกรรมก็ไม่ได้เฟื่องฟูเหมือนเช่นที่เคยเป็นมา แต่สำหรับชาวบ้านแล้วพวกเขายังคงได้รับรายได้อย่างต่อเนื่องจากความยั่งยืนทรัพยากรในผ้าไหมอีรี่และทุกเส้นที่ถูกกำหนดไว้ในตอนท้ายนั้นให้มีความยั่งยืน คุณสมบัติที่โดดเด่นและมีคุณค่าของผ้าไหมอีรี่มีหลากหลาย หนอนไหมอีรี่เป็นแมลงในอนาคตจากองค์การอาหารและการเกษตร (FAO) ขององค์การสหประชาชาติ (EU) โดยงานวิจัยกล่าวว่าหนอนไหมอีรี่มีโปรตีนสูงที่สุดถึง 66% เมื่อเทียบกับดักแด้ชนิดอื่น (ศรีวิไล ศิริมงคลรัตน์, 2556) และน่าจะเหมาะที่จะบริโภคในกระสวยอวกาศ นอกจากนี้ยังเป็นอาหารเสริมที่อุดมสมบูรณ์สำหรับการปรับปรุงสมรรถภาพทางเพศเนื่องจากคล้ายกับยาเม็ดไวอากร้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเชื่อมโยงภาครัฐ ภาคธุรกิจและประชาคมสู่การพัฒนาประเทศที่มีรายได้ต่ำสู่รายได้ปานกลางและรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง กรณีศึกษามัญจาศิริจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นโครงการของผ้าไหมอีรี่ของหมู่บ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลโพ้นเพ็ก ในอำเภอมัญจาศิริ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. โครงการอำเภอมัญจาศิริ จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อเชื่อมโยงสามภาคส่วนหลักเพื่อร่วมอุดมการณ์ความรับผิดชอบร่วมสัญญาร่วมพันธกิจและแพลตฟอร์มร่วมเครือข่ายสร้างนวัตกรรม

3. เปลี่ยนจากสถานะศูนย์เป็นหนึ่งและหนึ่งเป็นบวกหรือจากปกติเป็นดีและดีไปสู่สถานะที่ดีขึ้นและทวีคูณ

4. ขอบเขตพื้นที่และจำนวนประชากรของหมู่บ้านในมัญจาคีรีที่ประกอบอาชีพในการทำไร่ มั่นสำปะหลัง และการทอผ้าไหม

5. กรอบเวลาของโครงการวิจัยใช้ระยะเวลาจำนวน 5 เดือนโดยเริ่มตั้งแต่ เดือนสิงหาคม 2563 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2563

ความหมาย

รัฐกิจ คือ หน่วยงานภาครัฐ มีทั้งกลุ่มที่แสวงหากำไรและไม่แสวงหากำไร แต่ผลที่ต้องการคือการให้ประชาชนในประเทศได้มีสวัสดิภาพ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและประเทศ มีเสถียรภาพ รวมทั้งพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ แบบมีอารยะประเทศในบูรณาการที่มีวิสัยทัศน์สอดคล้องกัน

ธุรกิจ คือ กลุ่มหรือหน่วยที่ประกอบการเพื่อแสวงหากำไรสูงสุดในการประกอบการ อยู่ภายใต้การปกคลุมของระเบียบกฎหมายของประเทศ มีกลไกของระบบเศรษฐกิจ เป็นตัวควบคุมการขับเคลื่อนกิจการ

ประชากิจ คือ กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีทั้งการแสวงหากำไร เช่น สมาคม สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และไม่แสวงหากำไร เช่น มูลนิธิ ชมรม กลุ่มแม่บ้าน

ไหมอีรี่ คือ ไหมชนิดหนึ่งที่เกิดเป็นไหมป่า ที่ไม่กินใบหม่อนเป็นอาหาร แต่มักใช้ใบละหุ่งหรือส่วนใหญ่ใช้ใบมันสำปะหลังมาให้เป็นอาหาร ไหมอีรี่ เป็นไหมรังเปิดที่มีเส้นใยสั้นกว่าไหมชนิดอื่น ๆ ไม่มีความวาวเหมือนไหมที่กินใบหม่อนเป็นอาหาร เส้นใยไหมอีรี่จะมีลักษณะคล้ายเส้นใยฝ้าย แตกต่างกันตรงที่ไหม อีรี่นั้นมีความเหนียวมากกว่าฝ้าย และสามารถซับน้ำได้ดีกว่าฝ้าย หรือไหมใบหม่อน

การมีส่วนร่วม หมายถึงการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามาดำเนินการนั้นให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แนวคิด

ไหมอีรี่ แผลงเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริลย์ สิริมังกรรัตน์ อาจารย์ภาควิชาพืชศาสตร์และทรัพยากรการเกษตร สาขาวิชาสัตววิทยา คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เรียบเรียงเนื้อหาจากบทวิทยุกระจายเสียง ปี 2556)

โมเดล 3 ภาคกิจ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศนั้น ภาคส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องมีอยู่ 3 ภาคกิจ คือ ภาครัฐกิจ (Public sector) เช่น หน่วยงานราชการ , ข้าราชการการเมือง , ภาคธุรกิจ (Private sector) เช่น องค์กรธุรกิจ และภาคประชากิจ (People sector) เช่น NGO , สมาคม , มูลนิธิ , ศาสนสถาน , ประชาสังคม เป็นต้น ทั้ง 3 ภาคกิจนั้นนอกจากจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ยังมีการทำงานร่วมกันที่เชื่อมโยงทับซ้อนกันอยู่ ถึงกระนั้นก็ตามภาคกิจที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในอดีต คือ ภาครัฐกิจ ต่อมาภาคธุรกิจมีบทบาทในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น เนื่องจากภาคธุรกิจมี ขนาดใหญ่ขึ้นและมีบทบาทในกระบวนการกำหนด นโยบายมากขึ้น ขณะที่ภาคประชากิจ ยังไม่ค่อยมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาประเทศมากนัก เช่น ประชาชนไม่มีส่วนร่วมควบคุมหรือตรวจสอบการทำงานของผู้นำ ส่งผลให้นักการเมืองใช้เป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์

หรือปกป้องฐานอำนาจให้กับตนเองอย่างไรก็ตามในอนาคตมีแนวโน้มว่าภาคประชาสังคมจะมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากนโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นเอื้อประโยชน์แก่ภาคธุรกิจมากเกินไป ขณะที่ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีความรู้ มีอำนาจต่อรองมากขึ้นและมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ทั้ง 3 ภาคกิจจะเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาประเทศได้อย่างไรและเราจะบริหารการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ภาคกิจให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร เป็นคำถามที่น่าสนใจ ซึ่งผมขอเสนอหลักการและแนวทางบางประการ ดังนี้

1. หลักการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญ (Specialization)
2. หลักการทำให้เป็นทางการและมีระเบียบแบบแผน (Formalization)

ความร่วมมือ 3 ภาคกิจช่วยสนับสนุนการพัฒนาสู่ประเทศรายได้สูงได้อย่างไร?

ดร.เกรียงศักดิ์ ฯหรือในนาม ดร.แดน แคนดู ได้เสนอแนวคิด “อารยตรีกิจ” กล่าวคือ ในสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย 3 ภาคกิจ ที่เป็นตัวขับเคลื่อนสังคม ประกอบด้วย ภาครัฐกิจ ธุรกิจ และประชาสังคม การเชื่อมโยง 3 ภาคกิจ จะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ประเทศรายได้สูงได้ โดยผ่านการพัฒนา 3 ด้านหลัก ประกอบด้วย

1. เศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovative Economy)

ดร.เกรียงศักดิ์ ฯหรือในนามดร.แดน แคนดู ได้นำเสนอ “ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านทางสังคม : คลื่นอารยยะ 7 ลูก” (ในหนังสือ สยามอารยยะ แมนนิเฟสโตฯ) ประเทศที่สามารถขยับคืบคลานในแต่ละยุคได้ก่อนจะกลายเป็นประเทศชั้นนำของโลก ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกกำลังเคลื่อนเข้าสู่เศรษฐกิจความรู้ซึ่งมีเครื่องมือแห่งยุค คือ ศาสตร์ต่างๆ เทคโนโลยีและนวัตกรรม แต่การสร้างนวัตกรรมในยุคนี้จะเกิดจากการร่วมสร้างสรรค์ (co-creation) และเกิดภายใต้ระบบนิเวศนวัตกรรม ซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือจาก ภาครัฐกิจ ธุรกิจ และภาคประชาสังคม

2. สังคมเสมอภาค (Inclusive Society)

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศต่างๆ ติดกับดักรายได้ปานกลาง คือ ความไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ประเทศต่างๆ ขาดแคลนทุนมนุษย์ ขาดพลังการบริโภค อาจทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ในขณะที่แนวโน้มสังคมมีความซับซ้อนหลากหลาย มีปัญหาข้ามขอบเขตมากขึ้น การพัฒนาประเทศสู่ประเทศรายได้สูงจึงสูงต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคกิจ เพราะภาครัฐกิจไม่มีกำลังพอจะดูแลทุกกลุ่มคน ทุกพื้นที่ ทุกประเด็นได้อย่างทั่วถึง และไม่สามารถจัดการปัญหาที่ซับซ้อนได้เพียงลำพัง

3. การเมืองบริบูรณ์ธรรม (Integrity Politics)

จากบทเรียนของประเทศต่าง ๆ การจะพัฒนาสู่ประเทศรายได้สูงได้นั้น คน ระบบ และบริบทของประเทศต้องมีสิ่งที่ผมเรียกว่า “ไตรภาวะ” ประกอบด้วย ภาวะการนำ ภาวะการบริหาร และภาวะคุณธรรม แต่ปัญหา คือ ประเทศรายได้ปานกลางจำนวนมากขาดธรรมาภิบาล เพราะนักการเมืองขาดเจตจำนงในการพัฒนาประเทศ แต่เข้าสู่อำนาจเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง การสร้างการเมืองบริบูรณ์ธรรมจึงต้องอาศัยความร่วมมือ 3 ภาคกิจ เพื่อสร้างฉันทานุมัติเกี่ยวกับทิศทางและยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศ ร่วมมือขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์

ติน ปรัชญาพทุธิ์ (2542, หน้า 50) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือ โอดี (OD) มีวัตถุประสงค์ต่างๆ ไปเพื่อที่จะเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ โดยเน้นการปรับปรุงและปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ เน้นการมีส่วนร่วมแรงร่วมใจ ซึ่ง การพัฒนาองค์การ มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ

1. ค้นหาสาเหตุของปัญหา (Diagnostic)

2. ขึ้นวางแผนการดำเนินงาน (Action-Planning)
3. การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ (Implementing)
4. ขึ้นประเมินผล (Evaluating)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงใน ยุพิน ระพิพันธุ์, (2544, หน้า 21 -22) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่อง การกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดหวังเอาไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (John M. Cohen & Norman T uphoff, 1977 อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550, หน้า 21-22) อธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทางด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วยผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ทางด้านส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

เครื่องมือและวิธีการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสัมภาษณ์ชาวบ้านเชิงลึก การรับรู้จากการสอบถามเครือข่ายในพื้นที่ ชาวในชุมชนสังคมออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพของผู้วิจัยได้มีการเยี่ยมชมภาคพื้นดินเพื่อรวบรวมผลทุก 2 เดือนจากสิ่งพิมพ์ทางวิชาการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและการตอบสนองของผู้ค้าปลีกในท้องถิ่น

วิธีการทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมประเด็นสำคัญและข้อสรุปของการวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นสามช่วงเวลา: ผลลัพธ์และผลกระทบ แสดงนับปล้นส่งผลในระยะสั้นระยะกลางและระยะยาว ข้อมูลที่รวบรวมได้จากชาวบ้านและผู้ศึกษา ซึ่งเป็นฐานในพื้นที่

ส่วนที่ 1. กรอบแนวคิด (การนำไปใช้)

1. ผู้วิจัยเข้าเยี่ยมชมพื้นที่ครั้งแรกในเดือนมิถุนายน 2563
2. เพื่อแนะนำให้พี่น้องชาวบ้านในตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอแม่จางศิริ จังหวัดขอนแก่นทราบถึงปัญหา และการสำรวจสิ่งที่ต้องช่วยในการปรับปรุงและศึกษาวางจรชีวิตใหม่
3. นำวัสดุตัวอย่างไปแนะนำโรงงานเพื่อเป็นการขยายสินค้าจากผลิตภัณฑ์ใหม่อีรี่ที่มี ความเหมาะสมและเป็นที่ต้องการของตลาด
4. นำเสนอตราสัญลักษณ์ให้กับชาวบ้านเพื่อให้แสดงความคิดเห็น
5. ติดต่อกับโรงงานที่สามารถผลิตได้ในปริมาณที่มากขึ้นและคุณภาพที่ดีขึ้นเพื่อให้เหมาะกับแนวโน้มแฟชั่นปัจจุบัน
6. เพื่อเปิดผลิตภัณฑ์ตัวอย่างในสถานที่จัดงานแสดงผลภัณฑ์ของใหม่อีรี่ ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอแม่จางศิริ จังหวัดขอนแก่น
7. ทดสอบทำการขายตามสถานที่ที่จัดงานออกร้านผลิตภัณฑ์ใหม่อีรี่ เพื่อเป็นข้อพิสูจน์ในด้านคุณภาพและจำหน่ายในพื้นที่จัดงานเป็นครั้งคราว

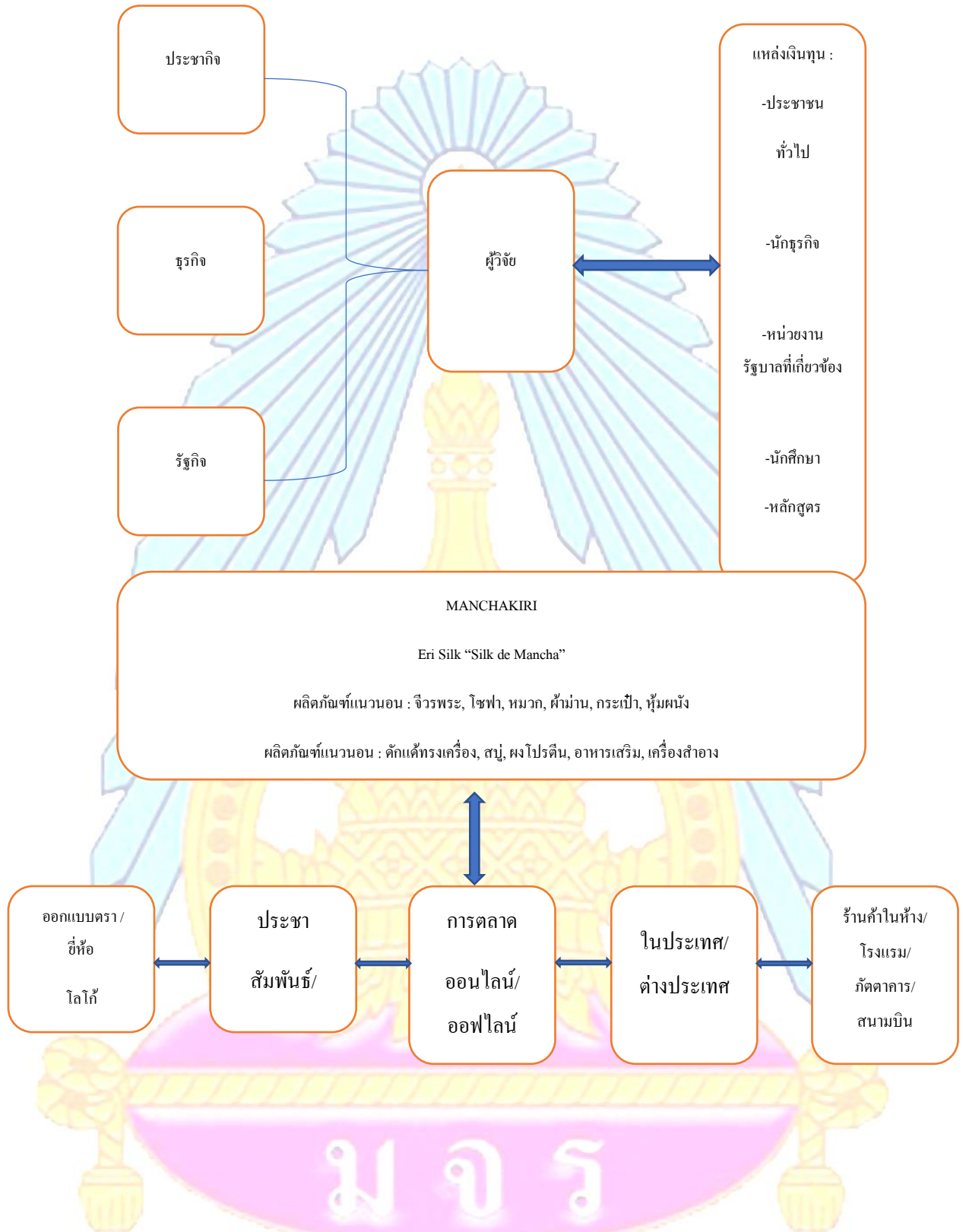
จีวรพระ

กระเป๋าผ้าไหม

ส่วนที่ ๒. กรอบแนวคิด (การนำไปใช้)

ผลการวิจัย

- ที่ตั้ง ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทยมัญจาคีรีมี 8 อำเภอ 118 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 72,017 คน เป็นชาย 36,890 คน และหญิง 37,044 คน จุดโมเดลอยู่ในพื้นที่โพนเพ็กซึ่งแห้งแล้งและกันดาร มี 14 หมู่บ้านพื้นที่เขตตำบลโพนเพ็ก มีประชากรประมาณ 7,957 คน

สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของมัญจาคีรีคือเป็นเกษตรกรรมครอบครัว – เกษตรกรปลูกข้าว ไร่อ้อย พืช ผัก ผลไม้ และปลูกมันสำปะหลังเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม การผลิตผ้าไหมเป็นการลงทุนที่สูงมาก จึงเป็นรูปแบบธุรกิจที่ประสบความสำเร็จสำหรับผ้าไหม ในครั้งแรกชาวบ้านได้ร่วมลงทุน ในการดำเนินธุรกิจ ประมาณ 10 ราย ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 จึงได้เพิ่มสมาชิกในทีมเป็น 65 คน โดยดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และมี การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทางใน อนาคต

สภาพสังคม/ศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณี

สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนหมู่บ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นแบบเรียบง่าย รักความสงบ สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นสังคมแบบชนบท การประกอบอาชีพยังคงยึดถือจารีตประเพณีดั้งเดิมตามแบบฉบับของคนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทั่วไป การสื่อความหมายส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่น คือ ภาษาอีสาน มีเพียงส่วนน้อยใน เขตชุมชน เมืองที่พูดภาษาไทย ภาคกลาง ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๑๖ นับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๙ นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๘ และยังรวมถึง กิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา คือพิธีทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น

ตอนที่ 3. ข้อมูลการทอผ้าไหมอีรี่ ใน หมู่บ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี

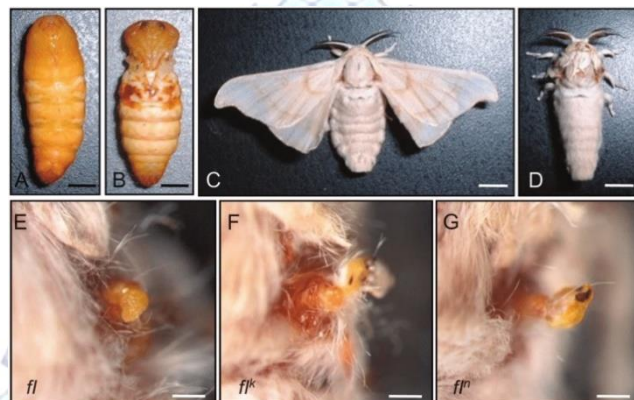
จังหวัดขอนแก่น

ความเป็นมาของ Eri Silkworm

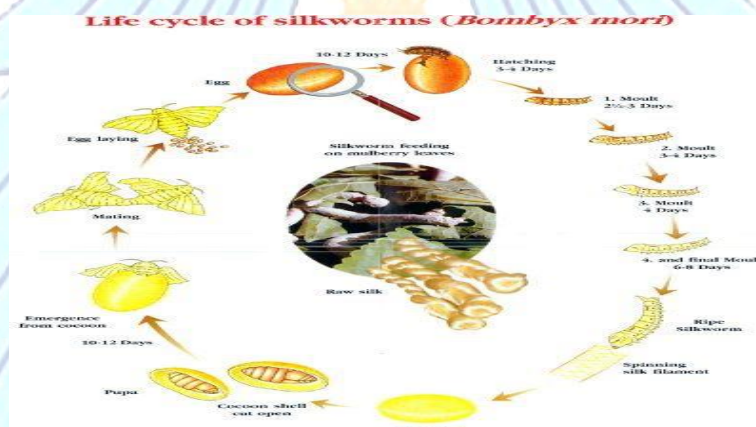
ไหมอีรี่มาจากหนอนผีเสื้อของ *Samia ricini* พบในอินเดียตะวันออกเฉียงเหนือและบางส่วนของจีนและญี่ปุ่น นำเข้ามาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2517 ชื่อ “อีรี่” มาจากคำภาษาอัสสัมมีส “ยุค” ซึ่งแปลว่า “ละหุ่ง” เนื่องจากหนอนไหมอีรี่กินพืชละหุ่งเป็นอาหาร ผ้าไหมอีรี่เป็นที่รู้จักกันในชื่อ “endi” หรือ “errandi” ในอินเดีย ผ้าไหมสีขาวที่มีขนยาวมักเรียกกันว่า “ผ้าแห่งสันติ” หรือ “เส้นใยไหมคุณธรรม” เมื่อผ่านกรรมวิธีโดยไม่ฆ่าหนอนไหม กระบวนการนี้ทำให้เกิดผ้าไหมที่เรียกว่า “ไหมอาชิมะ” ดักแด้ออกจากรังไหมไปเป็นผีเสื้อแล้วจึงเก็บเกี่ยวรังไหมเพื่อนำไปปั่น เอาเส้นใยไหม จึงไม่มีการทำลายชีวิตของตัวไหม ไหมอีรี่เป็นไหมบ้านที่สมบูรณ์เพียงชนิดเดียวนอกเหนือจาก “*Bombyx mori* มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นแกนหลักในการศึกษาและวิจัยเมื่อกว่า 20 ปีก่อน พบว่าใบมันสำปะหลังยังเป็นแหล่งอาหารเลี้ยงไหมอีรี่ได้ดีและพื้นที่ใน อำเภอมัญจาคีรี มีความเหมาะสมในการปลูกมัน

สำปะหลังเพื่อเลี้ยงหนอนไหมอีรี่ และเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น (ศ.ดร. สุธรรม อารีกุล)
“มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” ซึ่งเป็นผู้ที่ค้นพบข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นที่แรก

ภาพที่ 2 : ดักแด้ และผีเสื้อหรือที่เรียกว่า ซีปะขาว Bombyx mori (ภาพจาก: researchgate.net)

ภาพที่ 3 : วงจรชีวิตของหนอนไหมอีรี่ Silkworm life cycle (ภาพจาก: Pinterest)

ขั้นตอนการให้อาหารหนอนไหมอีรี่

ใช้ใบอ่อนมันสำปะหลังที่ไม่มีการฉีดยาฆ่าแมลงเก็บมา และไม่มีควมเปียกชื้น เป็นกระบวนการที่ซึ่งใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 45 วัน ในการให้อาหาร การเจริญเติบโตของตัวหนอนใช้เวลา 30 วันในระหว่างที่มันกัดกินใบมันสำปะหลังอย่างต่อเนื่อง เมื่อหนอนโตได้ขนาดเต็มที่หนอนจะเริ่มสร้างรังไหม ซึ่งใช้เวลาอีก 15 วัน

ขั้นตอนและกรรมวิธีการสาวไหม

เมื่อผีเสื้อบินออกจากรังไหมเรียบร้อยแล้วจึงนำไปต้มเพื่อถ่ายต่อเส้นใยไหมที่จะคลายออกมาให้สาว โดยการใช้ไม้สาวไหม

ภาพที่ 5-6: หม้อต้มรังไหม และวิธีการใช้ไม้สาวไหม (ภาพจาก: Watsana@yahoo.com)

กระสวยม้วนใยไหม และ เส้นใยไหม

เส้นไหมที่สาวมาจากหม้อต้มแล้ว จะถูกนำมาจัดเรียงโดยใช้กระสวยไม้ขนาดใหญ่ใช้มือหมุน เพื่อให้เส้นใยไหมเรียงกันได้ตามขนาดที่เหมาะสม

ภาพที่ 7: กระสวยม้วนเส้นใยไหม ภาพที่ 8: เส้นใยไหมที่ออกจากกระสวย

หูกทอผ้า

เกือบทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านหนองหญ้าปล้องต้องมี หูกทอผ้า ประจำบ้านเพื่อใช้ในการทอผ้าใช้เองในครัวเรือนหรือใช้ในการทอผ้าขาย หูกที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ ทำมาจากไม้ไผ่ และมีขนาดความกว้างที่สามารถทอผ้าที่มีขนาดกว้างถึง 52 นิ้ว

การทำลวดลาย หรือ การมัดหมี่ (ไหม)

ลวดลายส่วนใหญ่ มักจะมีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นของแต่ละท้องถิ่น สืบเนื่องจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในพื้นที่นั้นๆ ในการวาดลวดลายก็จะวาดลงบนกระดาษก่อนเพื่อใช้เทียบกับลวดลายที่จะมัดหมี่ จากนั้นนำเชือกกล้วยหรือเชือกฟางมามัดให้เกิดลวดลายก่อนนำไปย้อมสี

ภาพที่ 11: ภาพลวดลาย และวิธีการมัด

การย้อมสี

สีที่นำมาย้อมส่วนใหญ่มาจากต้นไม้ ใบพืช รากไม้ ตามธรรมชาติ อาทิเช่น แก่นขนุน ดอกดาวเรือง ดอกอัญชัน ต้นสัก ค้างต่างๆ ไหมอีร์ส่วนใหญ่จะไม่ใช้สีเคมีย้อม ถึงแม้ว่าสีเคมีจะติดทนนานและมีสีสันทันตกว่าก็ตาม

ภาพที่ 12: กระสวยขนาดเล็กใช้เก็บเส้นไหม

ภาพที่ 13: ผืนผ้าไหมอีร์

“พระเก้าอี้”

ผู้ศึกษาได้รับความเมตตาจากท่านเจ้าคุณพระเทพญาณวิศิษฐ์ ให้นำน้าผ้าไหมอีรี่สีม่วงที่ย้อมจากคั่ง และไหมสีทองมาทอร่วมกัน เพื่อนำมาใช้ห่มพระเก้ายี่ และทูลเกล้าฯ ถวายแด่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในวโรกาสเสด็จเปิดป้าย โรงเรียนพระเทพญาณวิศิษฐ์อุดมวิทย์ อ.ห้วยผึ้ง จ.กาฬสินธุ์ เพื่อทรงใช้ในการทรงงาน ฯลฯ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลของโครงการไหมไทยสู่สากล “Thai Silk Go Global” เกิดจากการหยิบเอาแนวคิดใหม่สำหรับผ้าไหมอีรี่ที่สามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลายรูปแบบเช่นเฟอร์นิเจอร์ ของตกแต่งบ้านอาทิเช่น ผ้าม่าน วอลล์เปเปอร์ โคมไฟ หมวกแกสบี้ และเครื่องประดับ เปลี่ยนสินค้าจากเพียงแค่น้าผ้าไหมมาทำเครื่องนุ่งห่ม เหล่านั้น ให้เป็นสินค้ามูลค่าเพิ่มเพื่อผู้บริโภคได้เล็งเห็นคุณค่า และคุณประโยชน์ของการนำผ้าไหมมาใช้กับชีวิตประจำวันมากขึ้น จึงมีใช้แค่เพียงเครื่องนุ่งห่มที่สามารถใส่ได้เพียงไม่กี่ครั้ง และมีราคาค่อนข้างแพง เพื่อให้อุตสาหกรรมผ้าไหม และผ้าพื้นเมืองได้มีการปรับเปลี่ยนแนวของยุคและสมัย เพื่อกระตุ้นทั้งเศรษฐกิจท้องถิ่นและเศรษฐกิจไทยให้หันมาเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชาติ และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย ถึงแม้ว่าผ้าไหมไทยส่วนใหญ่ก็มีความต้องการในการส่งออกมากพอสมควร แต่ก็ยังมีผ้าไหมไทยอีกประเภทที่ขาดหายไปจากท้องตลาดในปัจจุบัน

งานวิจัยนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และค่านิยมของคนรุ่นใหม่ว่าทัศนคติที่มีต่อชุดผ้าไหมไทยสำหรับสตรีเป็นเช่นไร และหาโอกาสในการขยายตลาดสินค้าผ้าไหมเหล่านี้ในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อคนรุ่นใหม่ได้หันมารับรู้ในคุณค่าของผ้าไหม และเพื่อทำความเข้าใจในการตัดสินใจซื้อมากขึ้น ประโยชน์ของงานวิจัยนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้นว่า ผ้าไหมแบบพิเศษที่ทอมาจากมือและวิธีการออกแบบลวดลายแบบโบราณ ว่าควรค่าแก่การอนุรักษ์อย่างไร ทั้งหลายสิ่งหลายอย่างที่ต้องผ่านขั้นตอนและกรรมวิธีตั้งแต่การเลี้ยงหนอนไหมจนจบกระบวนการในการทอ โดยส่วนใหญ่ชุดผ้าไหมไทยเป็นที่รู้จักกันดี แต่การจะประยุกต์หรือต่อยอดให้คนรุ่นใหม่ได้ชื่นชมในเนื้อผ้าอันล้ำค่านั้นจำเป็นจะต้องขยาย แลกแนวความคิดในรูปแบบ รูปทรง และการใช้งานต่างๆ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด

การพัฒนาผ้าไหมอีรี่สู่ตลาดโลกนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ทั้งทีมงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน ไม่ควรให้พึ่งพาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ในทุกหน่วยงานควรจะร่วมมือกันเพื่อให้อุตสาหกรรมผ้าไหมไทยมีชื่อเสียงที่ดีขึ้นควรเริ่มจากการจัดกิจกรรมต่างประเทศที่จะนำชาวต่างชาติในทุกประเทศมาทำความรู้จักกับผ้าไหมไทย ปรีक्षाและประสานกับสถานทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อเชื่อมโยงคนไทยเข้าร่วมงาน ประสานกับกระทรวงพาณิชย์ เพื่อสนับสนุนในส่วนของการส่งออก และออกแคมเปญที่น่าสนใจ เชิญนักลงทุนเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการลงทุนในผ้าไหมไทย ส่วนกระทรวงวัฒนธรรมควรได้มีการประกาศ หรือจัดงาน เดินสายโชว์ผ้าไหมให้ทั่วโลกได้ รับรู้ และเข้าถึงสินค้าได้ง่าย ร้านอาหารไทยหลายแห่งทั่วโลกควรให้ความสำคัญสนับสนุนที่จะเข้ามาในโครงการเพื่อร่วมงานกันโดยใช้ผ้าไหมไทยทั้งหมดเป็นของประดับตกแต่งร้าน หรือมีมุมของที่ระลึกภายในสถานที่ หรือภายในร้านเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ในส่วนของการขึ้นงาน

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานของรัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้กับพันธมิตรที่เข้าร่วมทั้งหมดและขยายการจัดสรรซึ่งควรรวมถึง: ภาคเอกชน (เจ้าของธุรกิจ SME ,ประชาชนทั่วไป สื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, นักข่าวเพื่อการทำสื่อโฆษณา)

1.2 ให้นำหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเชื่อมต่อกับหน่วยงานทั้งหมดของสายการบินเข้าร่วมและมอบแคมเปญที่น่าสนใจ อาทิเช่น ขยายทัวร์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สินค้าชุมชนและท้องถิ่น กิ่ง Eco-Tourism สำหรับการท่องเที่ยวเส้นทางสายไหมไทย ในลักษณะ Homestay

2. ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายบริหาร

2.1 จัดตั้งคณะหรือฝ่ายบริหาร SE (Social Enterprise) เพื่อขับเคลื่อนโครงการอย่างถูกต้องและชัดเจน

2.2 เชื่อมโยงกับทุกหน่วยงานของรัฐที่จะเข้าร่วมโครงการในแต่ละประเทศ

2.3 การแสวงหาผู้ที่มีความชื่นชอบและตั้งใจที่จะช่วยอนุรักษ์ผ้าไหมไทยที่เป็นภูมิปัญญา มีศิลปะในลวดลาย เพื่อให้เป็น กระบอกเสียงหรือผู้สื่อสาร ให้ข้อมูล ได้แพร่หลายไป ด้วยคุณภาพสูงที่สุดที่น่าพอใจให้ชาวโลกได้รับรู้

3. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

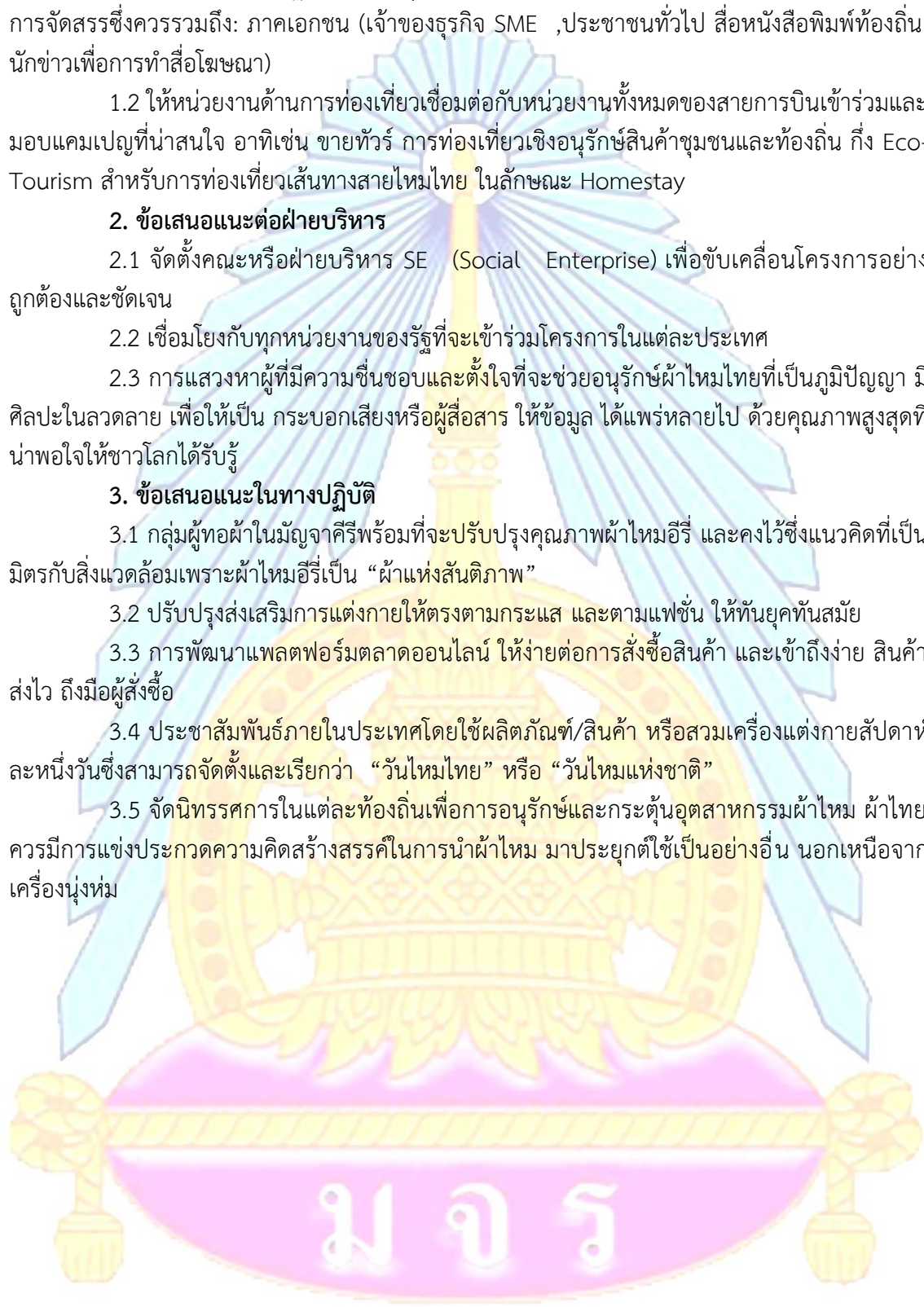
3.1 กลุ่มผู้ทอผ้าในมัญจาคีรีพร้อมที่จะปรับปรุงคุณภาพผ้าไหมออร์ และคงไว้ซึ่งแนวคิดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพราะผ้าไหมออร์เป็น “ผ้าแห่งสันติภาพ”

3.2 ปรับปรุงส่งเสริมการแต่งกายให้ตรงตามกระแส และตามแฟชั่น ให้ทันยุคทันสมัย

3.3 การพัฒนาแพลตฟอร์มตลาดออนไลน์ ให้ง่ายต่อการสั่งซื้อสินค้า และเข้าถึงง่าย สินค้าส่งไว ถึงมือผู้สั่งซื้อ

3.4 ประชาสัมพันธ์ภายในประเทศโดยใช้ผลิตภัณฑ์/สินค้า หรือสวมเครื่องแต่งกายสัปดาห์ละหนึ่งวันซึ่งสามารถจัดตั้งและเรียกว่า “วันไหมไทย” หรือ “วันไหมแห่งชาติ”

3.5 จัดนิทรรศการในแต่ละท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และกระตุ้นอุตสาหกรรมผ้าไหม ผ้าไทย ควรมีการแข่งขันประกวดความคิดสร้างสรรค์ในการนำผ้าไหม มาประยุกต์ใช้เป็นอย่างอื่น นอกเหนือจากเครื่องนุ่งห่ม

เอกสารอ้างอิง

- ธนวัฒน์ คำภีลานนท์. (2550) การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการพัฒนาท้องถิ่น เขตเทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี . มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- พรชัย จุลเมตต์และยุพิน ถนัศวณิชย์. (2544). ความเครียดและการเผชิญความเครียดของผู้ดูแล. ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศุภชัย กมลทิพย์ . (2551). การสร้างและพัฒนาเครื่องจักรเพื่อการผลิตเส้นไหมออร์แกนิก. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดทิพย์ไหมไทย.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2542). ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์.
- Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. (1977). Rural Participation: Concepts and Measures for. Project Design, Implementation and Evaluation.
- World Health Organization. (2000). Obesity: prevention and managing the global epidemic. WHO Obesity Technical Report Series 894. Geneva, Switzerland : World Health organization.

